

Dirijorul George Georgescu – o carieră de excepție

George-Andrei Butcă

Figură proeminentă a vieții culturale românești, George Georgescu s-a impus ca nume de referință în galeria dirijorilor din prima jumătate a secolului XX prin „capacitatea de a unifica energiile orchestrei în scopul tălmăcirii muzicii așa cum el o înțelegea, o trăia și o restituia publicului, care îl admira fără rezerve”¹. Conform mărturisirilor cunoscuților săi, George Georgescu a fost un dirijor care, de-a lungul prodigioasei sale cariere de aproape cinci decenii, în urma unei laborioase activități de cizelare a redării unei partituri, oferea publicului viziunea sa profund originală. Se spune că succesul unui concert îi stimula constant aspirația către perfecțiune. Caracterizat de o organizare exemplară deopotrivă în plan personal și profesional, George

¹ Mircea Opreanu, *Am cântat sub bagheta maestrului George Georgescu*, București, Editura Muzicală, 1993, p. 21.

Georgescu reușea de fiecare dată – potrivit mărturiilor contemporanilor– „să ducă la bun sfârșit ceea ce-și propunea”¹. Soția maestrului, doamna Tutu Georgescu, destăinuia că „puterea de muncă sporea în raport cu valoarea artistului. Georgescu era mereu dornic de a lucra mai mult, mereu activ, neînduplecat, încercând să realizeze artă adevărată”². Era apreciat pentru evidentul „temperament năvalnic și arta de cizelator”, „o împerechere rară de calități”, cărora li se adaugă extraordinara capacitate expresivă a maestrului atât prin „mișcărilor brațelor, cât și prin mimica feței”³.

Pe tot parcursul îndelungatei sale activități dirijorale, din 1918 – anul debutului său la pupitrul Orchestrei Filarmonice din Berlin – și până în 1964 – anul morții sale –, a reușit să se mențină într-o poziție echidistantă deși a trăit într-o lume adesea cuprinsă de idealuri și patimi. Învinuit de unii dintre colegi de „egoism profesional și grave încălcări deontologice”⁴, privit retrospectiv, prin prisma realizărilor, se poate afirma că maestrul a încercat să ducă la bun sfârșit misiunea asumată la revenirea în țară, în 1920, și anume aceea de a promova și pune în valoare Filarmonica din București, precum și Școala românească de creație și interpretare. Cu timpul „umbrele” s-au estompat, rămânând imaginea dirijorului înzestrat cu excepționale calități și a directorului de instituții animat de „dragostea și respectul pentru arta noastră comună”⁵ – după cum îl caracteriza într-o scrisoare un aristocrat al spiritului, Mihail Jora.

George Georgescu s-a născut la Sulina, în familia lui Leonte Georgescu, șeful vămii, și a Elenei Stefanitzi, fiica căpitanului portului. George a fost al patrulea copil al cuplului, singurul care a trăit, restul stingându-se la scurt timp după naștere. Meseria lui Leonte Georgescu presupunea schimbări de domiciliu și astfel, prima mutare care l-a afectat și pe George, a fost la Galați. Talentul și dragostea pentru muzică s-au făcut de timpuriu sesizate, copilul fiind înzestrat cu evidente aptitudini muzicale. Cu toate acestea, în perioada petrecută în orașul de

¹ Iosif Sava, *Iubiți muzica secolului XX*, București, Editura, Editura Albatros, 1984, p. 113.

² Tutu Georgescu, *George Georgescu*, București, Editura Muzicală, 2001, p. 111.

³ Tutu Georgescu, p. 263.

⁴ Iosif Sava, Alexandru Rădulescu – *Dirijori români – Șase decenii pe Estrada Ateneului*, Ed. Muzicală, București, 1985, p. 155-206.

⁵ Tutu Georgescu, p. 209.

pe malul Dunării, nu a beneficiat de îndrumare de specialitate. După schimbări temporare de domiciliu între București, Giurgiu și Galați, George Georgescu s-a stabilit la București, cu intenția de a-și urma visul – acela de a studia muzica la Conservator. Inițial a fost repartizat la clasa profesorului Ercole Carini, pentru a studia contrabasul, deoarece depășise vârsta cerută pentru instrumentele care corespundeau preferințelor sale – vioara sau violoncelul. După aproximativ trei luni, profesorul de contrabas îl recomandă pe Georgescu colegului său, Constantin Dimitrescu, și astfel, George Georgescu a continuat prin a studia violoncelul – instrument căruia îi va datora pentru început consacrarea. De asemenea, a studiat armonia, compoziția și muzica de cameră cu Dumitru Georgescu-Kiriac, Alfonso Castaldi și Dimitrie Dinicu.

Primul concert ca instrumentist l-a susținut patru ani mai târziu, în anul 1910. George Georgescu a absolvit cursurile în patru ani, în loc de șapte, fiindu-i recunoscute capacitățile artistice și intelectuale deosebite. A obținut nota 10 la examenul final, în fața tuturor profesorilor săi și a președintelui juriului – Dimitrie Popovici-Bayreuth, care era directorul Conservatorului în acea perioadă. George Georgescu a avut în program *Concertul pentru violoncel nr. 2, op. 14 în la minor* de Karl Davidov și *Suita nr. 3 BWV 1009* în do major de Johann Sebastian Bach.

Încurajat de atitudinea plină de entuziasm a colegului său de facultate, violistul Theodor Popovici care decide în 1910 să-și continue studiile în Germania, Georgescu încearcă din răspuțeri să strângă bani pentru a pleca și el la Berlin. În acest scop, „a concertat cu succes la Galați, Burdujeni, Giurgiu și București”¹, astfel că în scurt timp a reușit sa-și îndeplinească de a evolua în calitate de solist.

Ajuns în Germania, la Hochschule für Musik din Berlin, tânărul muzician s-a pregătit pentru a fi ascultat de celebrul violoncelist și profesor Hugo Becker. Pe lângă fructuoasa activitate didactică, Becker făcea parte și din cunoscutul Cvartet Marteau, ansamblu care susținea concerte în toată Europa. Becker l-a ascultat pe George Georgescu și i-a remarcat din prima clipă talentul nativ, căruia i se alătura deocamdată o tehnică deficitară. După partea I a *Concertului* de Camille Saint-Saëns, cu care Georgescu cucerise anterior publicul bucureștean, profesorul i-a spus: „Frumos, foarte frumos tinere! Ai simț muzical. Ton. Asta e aur. Ai

¹ Tutu Georgescu, p. 58.

cântat frumos; dar nu și bine. Trebuie să luam totul de la început”¹. Multe ore de studiu au făcut uitate aceste imperfecțiuni și profesorul era din ce în ce mai mulțumit de evoluția discipolului său. Georgescu mergea de trei ori pe săptămână la profesor iar acasă repeta ore în șir. Lecțiile pe care le lua de la Becker erau extrem de costisitoare, astfel încât după un timp Georgescu a rămas fără bani. Profesorul însă „l-a încurajat și chiar a acceptat să-l sprijine financiar”². Cele câteva luni de dinainte de admitere s-au scurs și Georgescu a promovat examenul la Hochschule für Musik, la clasa maestrului său, dar și la cele de compoziție și dirijat, avându-i profesori pe Robert Kahn, respectiv Arno Kleffel. Georgescu l-a avut aici coleg pe Enrico Mainardi, cel ce urma să devină mai târziu colegul lui de podium.

Calitățile deosebite și progresul remarcabil ale lui George Georgescu l-au făcut pe Hugo Becker să-i propună locul său în Cvartetul Marteau, după ce acesta s-a retras. Acesta a luat decizia pentru că s-a convins de profesionalismul său, îi aprecia „seriozitatea, calitatea, sunetul, muzicalitatea, sensibilitatea de a percepe cea mai mică intenție a colegului cu care cânta”³. Cvartetul Marteau, din care făcea parte acum și George Georgescu, a susținut turnee în numeroase țări europene, dar, firește, numele i-a devenit cunoscut mai ales în Germania. Măiestria sa interpretativă a atras admirația unor mari dirijori ai vremii precum Arthur Nikisch și Richard Strauss.

Întrucât la declanșarea Primului Război Mondial, în 1914, Cvartetul Marteau și-a încetat activitatea, George Georgescu a optat pentru o carieră solistică. În decembrie 1916, aflat la Königsberg, pe când interpreta *Concertul pentru violoncel* al prietenului său Eugen d’Albert, a simțit o cumplită durere la mâna stângă, așa-numita „crampă a virtuozilor”, care – după afirmația exegețului Lucian Predescu – „a pus capăt carierei solistice a tânărului violoncelist”⁴. Debusolat, confruntat cu această situație-limită care nu-i lăsa loc de prea multe posibilități, a urmat sfatul profesorului său de dirijat de la Hochschule für Musik, Kleffel: „ultimul tău ban să-l cheltuiești ca să devii șef de orchestră”⁵.

¹ Tutu Georgescu, p. 53.

² ***, ?, în *Rampa*, București, an XIII, nr. 3029, 27 februarie 1928, p. 3.

³ Tutu Georgescu, p. 66.

⁴ Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, Editura Saeculum, Vestala, 1999, p. 347.

⁵ Iosif Sava, p. 112.

Acest lucru a fost posibil doar datorită perspicacității și susținerii lui Arthur Nikish, prim-dirijor al Orchestrei Filarmonicii din Berlin și al Orchestrei Gewandhaus din Leipzig, și a celui ce-i devenise prieten, Richard Strauss. Astfel, Georgescu a reușit să-și găsească noul drum în viață, devenind asistentul lui Nikisch și dobândind o tehnică dirijorală solidă.

Prima apariție publică a lui George Georgescu în calitate de dirijor a avut loc în luna februarie a anului 1918 în Sala „Beethoven”, la pupitrul Orchestrei Filarmonice din Berlin. Programul a cuprins pagini cu suflu romantic, menite să-i pună în valoare atât temperamentul, cât și profesionalismul: *Simfonia nr. 6 în si minor, op. 74*, „Patetica” de Piotr Ilici Ceaikovski, poemul simfonic *Till Eulenspiegel, op. 28* de Richard Strauss și *Concertul pentru pian și orchestră în la minor, op. 16* de Edvard Grieg, cu Gertrud Hirschler-Marcks solistă. În sursele bibliografice existente, acest concert figurează în data de 15 februarie¹. Această dată se cuvine însă rectificată. Volumul publicat în 1982 de Peter Muck și H. Schneider, intitulat *Einhundert Jahre Berliner Philharmonisches Orchester: Bd. Die Mitglieder des Orchesters, die Programme, die Konzertreisen, Erstund Uraufführungen*², menționează acest concert la pagina 175. Autorii, care au avut acces la arhivă, consemnează faptul că dată desfășurării acestui concert este 21 februarie.

Contextul în care s-a desfășurat evenimentul apare explicat și la pagina 32 din documentata monografie publicată de muzicologul Viorel Cosma în 1987, *Dirijorul George Georgescu. Mărturii în contemporaneitate*. Din această sursă aflăm că „izbucnise primul război mondial. Nemții nu îi priveau cu ochi buni pe români. Totuși, prin intermediul pianistei germane Gertrud Hirschler-Marcks care dorea să cânte *Concertul* de Edvard Grieg, George Georgescu a obținut – contra cost – Orchestra Filarmonicii din Berlin”.

¹ Viorel Cosma, *Dirijorul George Georgescu. Mărturii în contemporaneitate*, Editura Muzicală, București 1987, p. 32.

² Peter Muck și H. Schneider, intitulat *Einhundert Jahre Berliner Philharmonisches Orchester: Bd. Die Mitglieder des Orchesters, die Programme, die Konzertreisen, Erst- und Uraufführungen*, ediție on-line, <https://books.google.ro/books/Ge/trud+Hirschler-Marcks>, accesat la 21.03.2020.

Apariția sa pe podiumul dirijoral este remarcată elogios în presa vremii: „Ca debutant la pupitru, apare George Georgescu pe care l-am cunoscut până acum ca excelent violoncelist”¹ scrie *Berliner Tageblatt* din 27 februarie 1918. „Concertul domniei sale de aseară a avut un strălucit succes, ceea ce ne face să credem că va avea cele mai mari satisfacții în cariera sa dirijorală”. La aceeași dată, 27 februarie 1918, *Das Kleine Journal* apreciază cu entuziasm exuberant meritele tânărului dirijor. „Pentru prima oară George Georgescu susține un concert în calitate de dirijor al Filarmonicii”².

Ca urmare a succesului obținut, tânărul muzician român este solicitat să dirijeze și alte concerte la Filarmonica din Berlin, remarcate de presă. Iată ce nota cronicarul de la *Allgemeine Zeitung* în 20 februarie 1919: „George Georgescu și-a creat un fel personal de a dirija și prin tehnica ce o stăpânește, susținută de căldura și elanul său muzical, interpretarea lui elegantă, artistică, te învăluie, te captivează”³.

Ecoul succeselor repurtate în Germania ajunge desigur și în România. Dimitrie Dinicu, directorul Orchestrei Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, îl invită să concerteze la București. Debutul său la pupitrul Orchestrei Ministerului Instrucțiunii Publice din data de 4 ianuarie 1920, la Ateneul Român, a marcat începutul colaborării sale cu această orchestră timp de patru decenii. Astfel, în istoria vieții muzicale românești, perioada datorată lui George Georgescu, s-a înscris drept una de referință pentru cel mai înalt profesionalism pe prima scenă a țării.

În aprilie 1920 George Georgescu este numit director artistic al Societății pe Acțiuni „Filarmonica”, iar Orchestra Ministerului Instrucțiunii Publice revine la denumirea de Orchestră Filarmonică. În timpul celor două directorate ale sale, Filarmonica bucureșteană va intra în rândul ansamblurilor simfonice de prim rang din lume.

Chiar din prima stagiune la pupitrul Filarmonicii a dirijat 14 concerte și a diversificat mult repertoriul. Ajutorul a venit și din partea regelui Ferdinand care l-a convocat, spunându-i: „Dragă Georgescu, până acum am avut un ansamblu orchestral al cărui dirijor, cu toată strădania lui, nu avea strălucirea cerută de această funcție. Azi, prin dumneata, avem un șef de orchestră dar nu avem o orchestră

¹ Leopold Schmidt, „Aus den Konzerten” în *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung*, Abend Ausgabe, p. 2, 27.02.1918.

² Heinrich Maurer, fără titlu specificat, în *Das kleine Journal*, Berlin, 27.02.1918

³ Tutu Georgescu, p. 78.

adevărată. M-am sfătuit cu Regina și ne-am decis să plecăm la Viena să facem un concurs de elemente de orchestră pentru completarea șefilor de pupitru. Dumneata ești în măsură să apreciezi nevoile unei Filarmonici. Stai cât va fi nevoie. Beneficiezi de sprijinul nostru material”¹. În urma selectării elementelor, Filarmonica a ajuns, pentru prima oară, o formație de 100 de instrumentiști. Directorul Georgescu a asigurat și achiziționarea unor instrumente noi, dar și angajarea unor instrumentiști străini de mare talent de la Viena care devin șefi de partidă ai orchestrei bucureștene. Pe lângă numeroasele serii de concerte susținute la Ateneu cu programe din cele mai variate, Georgescu a creat stagii pentru tineret, cu intrare liberă, cât și festivaluri care se desfășurau cu regularitate, cu scopul de a familiariza publicul român cu marea muzică universală. Acest tip de festival prezenta creația unui singur compozitor, cum au fost Festivalurile Beethoven, Haydn, Richard Strauss, Brahms, Wagner, Ceikovski, Musorgski, Rachmaninov, Prokofiev, Dvořák etc. Cu o exigentă disciplină, tact și rigurozitate în ceea ce privește redarea textului muzical, Georgescu a reușit să omogenizeze sonoritatea ansamblului, având ca rezultat crearea acelei amprente sonore specifice, definitorii pentru orice orchestră cotoată la cel mai înalt nivel.

În anul 1921 (9 martie) a dirijat pentru prima oară în România integral *Simfonia a IX-a* de Ludwig van Beethoven cu participarea Corului „Carmen” dirijat de Dumitru Georgescu Kiriac.

Începând cu 1920, odată cu preluarea direcției artistice a Orchestrei Instrucției Publice, viitoarea Filarmonică a României, tânărul dirijor și-a asumat și misiunea de a aduce publicului lucrări din repertoriul clasic al tuturor marilor orchestre din lume, cât și creații marcante contemporane, atât de autori străini, cât și de autori români – obiectiv urmărit cu perseverență pe parcursul întregii sale cariere. Era pariul lui îndrăzneț de a imprima o nouă dinamică vieții muzicale din țară și de a situa prima orchestră a României la nivelul celor mai celebre falange din lume.

S-au cântat la București lucrări de anvergură în primă audiție, la scurt timp după prima lor audiție absolută, precum *Noapte transfigurată* de Arnold Schönberg în 1922 (p.a.a. 1903), *Pasărea de foc* de Igor Stravinski în 1925 (p.a.a. 1910), *Simfonia I* de Serghei Prokofiev în 1927 (p.a.a. 1918), *Petrușka* de Stravinski în 1927 (p.a.a. 1911), *Impresii din*

¹ Tutu Georgescu, p. 87.

Music-hall de Gabriel Pierné în 1928 (p.a.a. 1926), *Pacific 231* de Arthur Honegger în 1928 (p.a.a. 1923), *Mormântul lui Couperin* și *Bolero* de Maurice Ravel în 1929 (p.a.a. 1917), respectiv 1930 (p.a.a. 1928), *Pinii din Roma* de Ottorino Respighi în 1931 (p.a.a. 1924), *Rapsodia pe o temă de Paganini* de Serghei Rachmaninov în 1937 (p.a.a. 1934), *Simfonia I* de Dmitri Șostakovici în 1937 (p.a.a. 1926), *Le sacre du printemps* de Igor Stravinski în 1937 (p.a.a. 1913), *Simfonia a III-a* de Rachmaninov în 1953 (p.a.a. 1936), *Simfonia a VII-a* de Prokofiev în 1954 (p.a.a. 1952) și *Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră* de Șostakovici în 1959 (p.a.a. 1957).

Pe scena Ateneului Român au evoluat personalități ale lumii muzicale internaționale printre care compozitorii Maurice Ravel, Béla Bartók, Pietro Mascagni, Igor Stravinski, Alfredo Casella, Karol Szymanowski, Vincent d'Indy, dirijori de prestigiu precum Felix Weingartner, Hermann Scherchen, Bruno Walter, Erich Kleiber, Herbert von Karajan, Gabriel Pierné, Paul Paray, pianiștii Alfred Cortot, Arthur Rubinstein, Claudio Arrau, Wilhelm Backhaus, Marguerite Long, Paul Wittgenstein, Wilhelm Kempff, Eugen d'Albert, Walter Gieseking, violoniștii Jacques Thibaud, Joseph Szigeti, Bronislav Hubermann, Alma Moodie, Georg Kulenkampff, Henryk Szeryng, violonceliștii Emmanuel Feuermann, Gaspar Cassadó, Enrico Mainardi, Pablo Casals, care au dat strălucire stagiunilor de concerte desfășurate la București.

Dintre interpreții care și-au făcut debutul sub bagheta lui George Georgescu pot fi menționați pianistul Claudio Arrau (pe 14 februarie 1919 la Berlin cu Orchestra Filarmonicii din Berlin), violonistul Henryk Szeryng (pe 6 ianuarie 1933 la Varșovia cu Orchestra Filarmonicii din Varșovia), violoncelistul Antonio Janigro (1937 la București cu Filarmonica din București).

De asemenea, muzicieni români ce aveau să dobândească renume internațional au fost sprijiniți la începutul carierei de către dirijorul George Georgescu. Sub bagheta sa, au concertat, la început, dar și în plină glorie, soliști precum Dinu Lipatti, Lola Bobescu, Valentin Gheorghiu, Ion Voicu, Radu Aldulescu, Vladimir Orlov.

Paralel cu activitatea desfășurată la Filarmonică, George Georgescu a condus timp de opt stagiuni Opera Română din București. Printre obiectivele sale, ca și la Filarmonică, s-au numărat: ridicarea calității prestațiilor, punerea în scenă a unui repertoriu variat și înnoit, aducerea unor soliști de calitate și realizarea unor montări inovatoare.

Preluarea acestei funcții a avut ca rezultat ridicarea prestigiului profesional al instituției. În perioada directoratului, Georgescu a sprijinit lansarea pe prima scenă lirică a țării a unor interpreți precum George Niculescu-Basu, George Folescu, Maria Snejina, Alexandru Lupescu, Sigismund Zaleski, Constantin Stroescu, Victoria Costescu-Duca, Elena Saghin, Virginia Miciora, Mimi Nistorescu, Elena Basarab, Emilia Guțianu, Margareta Metaxa, Florica Cristoforeanu, Șerban Tassian, Mihail Știrbei, Petre Ștefănescu-Goangă. Datorită prestigiului internațional al dirijorului George Georgescu, soliști de cea mai mare notorietate precum Franca Somigli, Feodor Șaliapin sau Germaine Lubin au acceptat invitația sa de a cânta în spectacole la Opera Română sau pe scena Ateneului Român.

În cele trei mandate de director și dirijor al Operei Române din București, George Georgescu dirijează 112 spectacole și introduce în repertoriul teatrului de Operă 56 prime audiții¹.

Dintre acestea, 18, precum *Aida* de Giuseppe Verdi, *Carmen* de Georges Bizet, *Fidelio* de Beethoven, *Flautul fermecat* de Mozart, *Manon și Thaïs* de Jules Massenet, *Ora spaniolă* de Maurice Ravel, *Parsifal*, *Walkiria*, *Vasul fantomă* de Wagner, *Salomeea* de Richard Strauss, *Tosca* și *Ielele* de Giacomo Puccini, *Mireasa vândută* de Bedřich Smetana, *O noapte furtunoasă* și *Nuntă în Carpați* de Paul Constantinescu, *Faust* de Charles Gounod și baletul *Cutia cu jucării* de Claude Debussy au fost interpretate sub bagheta sa. La inițiativa sa, a luat ființă prima școală românească de balet, atât de necesară pentru formarea interpreților în spectacolele de balet ale Operei Române.

Pe lângă activitatea în țară, George Georgescu a fost constant invitat să dirijeze orchestre de prestigiu din întreaga Europă (Paris, Monte Carlo, Viena, Salzburg, Berlin, Roma, Florența Dresda, Leipzig, Frankfurt pe Main, Madrid, Barcelona, Constantinopol, Praga, Sofia). Ulterior, după ce orchestra Filarmonicii bucureștene a ajuns la nivelul cerințelor sale, George Georgescu a întreprins numeroase turnee în străinătate la pupitrul acestui ansamblu.

¹ George Georgescu a înscris în repertoriul teatrului de Operă următoarele 37 titluri: *Mefistolele*. *Bărbierul din Sevilla*. *Lakmé*. *Navareza*. *Samson și Dalila*. *Balul mascat*. *Araoneza*. *Cavalleria Rusticana*. *Paiate*. *La Traviata*. *La Wally*. *Boris Godunov*. *Fedora*. *Hänsel și Gretel*. *Riaoretto*. *Povestirile lui Hoffmann*. *Reale Isului*. *Ebreea*. *Tricornul*. *La Manevre*. *Invitația la vals*. *Chopiniana*. *Copellia*. *Căsătoria secretă*. *Fata din Far West*. *La drumul mare*. *Tiefland*. *Andrea Chénier*. *Ernani*. *Lucia*. *Seara mare*. *Giuvaerele Madonei*. *La piață*. *Iris*. *Javotte*. *Daphnis și Chloe*. *Luiza*.

În intervalul 1926-1927, Georgescu a fost invitat de Regina Maria să facă parte din delegația ce o însoțea în S.U.A. Cu această ocazie, impresarul Arthur Judson i-a propus dirijorului român să-l înlocuiască la pupitrul Filarmonicii din New York și al Operei din Washington, pe Arturo Toscanini, indisponibil din motive de sănătate, într-o amplă serie de concerte și spectacole de operă. Adrian-Silvan Ionescu menționează la pagina 34 a cărții sale *Regina Maria și America*: „Dirijorul Georgescu naviga și el spre America, unde avea programate, mai multe concerte, la primul dintre ele solicitând grațioasa prezență a Reginei”¹.

Cronicile timpului ne redau impresiile pe care le-a lăsat muzicianul român. *Musical Courier New York* din 20 ianuarie 1927 consemna: „George Georgescu, șef român, dirijează Orchestra Filarmonică din New York, în locul lui Toscanini, încă bolnav. După o execuție electrizantă a *Miresei vândute* de Smetana, ne-a dat apoi *Simfonia* de Schubert, o încântătoare interpretare a frumuseților adânci ale partiturii. A fost suficient de sentimental, fără să cadă în dulcegărie. Echilibrul programului a fost redat cu mijloace expresive, transformând concertul serii într-o adevărată desfătare artistică. *Don Juan* de Richard Strauss a fost o execuție plină de viață, în care abilitatea domnului Georgescu s-a dovedit cuceritoare”². Dirijorul Eugen Ormandy, pe vremea aceea violonist în orchestra new-yorkeză condusă de Georgescu, declara cu mulți ani mai târziu: „*Don Juan*-ul lui Richard Strauss va rămâne în amintirea mea ca una dintre cele mai emoționante execuții ale acestui poem simfonic pe care le-am trăit vreodată”³.

În același timp, Georgescu a fost invitat să dirijeze și Opera din Washington în spectacolele cu *Boema* și *Carmen*. *Washington Evening Star* declara că „felul cum Georgescu mânuiește bagheta în această execuție este un eveniment istoric în analele Operei din Washington. În timp ce dirijează, se avântă cu tot sufletul în arta sa. Folosește o gestică plină de individualitate și extrem de expresivă, cu care realizează efectele dorite în chipul cel mai strălucitor. E atent la fiecare notă din partitură și evident își dă toată silința să conducă opera orchestrală astfel încât să nu domine pe cântăreți”⁴. Periodicul *Washington Post*

¹ Adrian-Silvan Ionescu, *Regina Maria și America*, Editura Noi Media Print, București, 2009, p. 34.

² Autor nespecificat, titlu nespecificat în *Musical Courier*, New York, 20.01.1927

³ Tutu Georgescu, p. 175.

⁴ Autor nespecificat, titlu nespecificat în *Washington Post*, New York, 10.01.1927.

scria la rândul lui: „Mare interes a stârnit apariția noului dirijor al Operei Naționale din Washington, George Georgescu, un renumit muzician român. [...] Georgescu a fost puternic ovaționat. Se simțea foarte stăpân pe sine și curând a devenit clar ca mlădioasa partitură a lui Puccini, cu plăcutele, grațioasele ei măsuri, nu avea niciun secret pentru el și că în ciuda timpului scurt pe care l-a avut pentru repetiții, avea sub control pe toți membrii orchestrei mărite. Au fost de ajuns câteva măsuri din primul act pentru ca publicul să-și dea seama că noul dirijor era un maestru al artei sale. Atacurile erau minunate, iar tempo-urile și nuanțele sale, o desfătare pentru auz. Dirija nu numai cu bagheta ci și cu întregul său trup, care se mișca furat de ritmul și de farmecul ademenitor al partiturii lui Puccini. [...]”¹.

Revenit în Europa în primăvara anului 1927, Georgescu a dirijat mai întâi Orchestra „Colonne”, iar în anii ce au urmat, a susținut numeroase concerte la Paris, Monte-Carlo, Roma, Budapesta, Varșovia etc. Evocând un concert al Orchestrei Simfonice din Paris sub bagheta lui Georgescu, Florent Schmitt mărturisea în ziarul *Feuilleton du Temps*: „Dl. Georgescu ne prezintă o *Domestică* extra-ultra, neobișnuită, o perlă, un vis! Ce să zic – această operă greoaie, indigestă, lungă, difuză și, peste toate, iremediabil tonală, printr-o singură atingere a baghetei sale magice, Georgescu o transformă pur și simplu în capodoperă. Însuși Strauss nu și-ar mai recunoaște-o. [...] din păcate nu toți șefii de orchestră au magnetismul într-adevăr extraordinar al unui Georgescu, același elan și în același timp acea luciditate, căruia nu-i scapă nici un detaliu, acel miraculos instinct al justei nuanțe și al importanței mai mult sau mai puțin mare a planurilor succesive”². Emile Vuillermoz scria în *Excelsior* din 13 ianuarie 1930: „De multă vreme obișnuții concertelor noastre nu auziseră astfel de aclamații și aplauze așa de prelungite. A fost un delir. Noi nu suntem surprinși. Georgescu e un șef de orchestră al cărui dinamism nu se exercită numai în direcția instrumentiștilor. Fluidul lui se exercită, iriază și împrejurul estradei, așa cum se propagă în aer o undă sonoră. Puțini oameni posedă o acțiune atât de puternică asupra unei colectivități de executanți sau de auditori. Sub bagheta sa, Orchestra Simfonică din Paris a avut un sunet neobișnuit. [...] Cât despre *Ronde Burlesque* a lui Florent Schmitt, Georgescu a prezentat-o cu

¹ Autor nespecificat, titlu nespecificat în *Washington Evening Star*, New York, 10.01.1927.

² Florent Schmitt, „Les Concerts”, în *Feuilleton du Temps*, 8.02.1930.

autoritate impunătoare și Schmitt datorează o parte din succesul său de ieri măiestriei unui șef de clasă înaltă pe care sunt fericit să-l salut și să-l felicit atât pentru serviciile eminente pe care le aduce nu numai muzicii țării sale ci și a celei întregului univers”¹.

La finele anului 1930, Georgescu revine la București pentru a celebra un deceniu de existență a Filarmonicii, deceniu în care reușise să prezinte publicului un număr impresionant de concerte, până la 35 pe stagiune.

În mai 1931, dirijorul român se află la Barcelona, iar în urma concertului dirijat de el, cronicarul ziarului *La Vanguardia* nota: „Maestrul Georgescu a demonstrat în modul cel mai just faima de care se bucură în lumea muzicală. El are o stăpânire absolută a măsurii, gesturi precise și un temperament fin. Interpretările sale sunt călăuzite de un gust artistic ales și o scrupuloasă respectare a valorilor orchestrale. Un artist de mare clasă și un talent extraordinar”².

Dintre numeroasele reușite ale turneelor sale, desprindem și un concert dirijat la Varșovia, în august 1933, consemnat de o cronică din ziarul *Kurjer Warszawski*: „George Georgescu a avut aseară un succes pe care Filarmonica nu l-a cunoscut niciodată. El a încântat nu numai publicul ci chiar pe interpreți, depășind toate limitele speranței. *Passacaglia* de Bach a fost creată din nou de Georgescu și sublima sa interpretare este desigur fructul studiilor, talentului și rafinementului său”³. La finele anului 1933, George Georgescu a susținut două concerte la Monte Carlo, în 20 și 22 decembrie, cu Gregor Piatigorsky și Jacques Thibaud soliști. Cronicarul ziarului *L'éclairneur de Nice* nota: „Georgescu a dirijat magistral uvertura la *Maestrul cântăreți* de Wagner. [...] Publicul a aplaudat frenetic pe marele șef de orchestră care s-a întrecut pe sine și a fost cu adevărat inegalabil”⁴.

În 1934, orchestra bucureșteană întreprinde cel de-al doilea turneu⁵, în Turcia, Bulgaria și Iugoslavia sub bagheta George Georgescu. O cronică în urma concertului dirijat la Istanbul, remarca: „George Georgescu obține cu orchestra sa sonoritățile cele mai rafinate. Ce

¹ Emile Vuillermoz, „Les Concerts”, în *Excelsior*, 13.01.1930.

² Autor nespecificat, „Palacio de la Música Catalana. El Maestro Georgescu”, în *La Vanguardia*, 22.05.1931, p. 14.

³ Lucian Voiculescu, p. 157.

⁴ Lucian Voiculescu, p. 137.

⁵ Primul turneu a avut loc în anul 1922 în Grecia și Turcia.

varietate în nuanțele dinamice! Ce *pianissime* fine și ce plenitudine sonoră în *forti*! [...] El nu lasă pe nimeni să cânte separat, fiecare instrumentist este obligat să dea tot ce are mai bun. [...] Ce mimică expresivă, ce forță suverană în gest, ce stăpânire constantă a orchestrei!”¹.

În 1937 și 1938, George Georgescu a dirijat la Budapesta Filarmonica maghiară de patru ori, soliști fiind Alfred Cortot și Zino Francescatti. Referindu-se la concertul din 26 noiembrie 1937, cronicarul ziarului *Hangverseny Zenekas* consemna: „Concertul maestrului Georgescu a avut o noblețe și o concepție care sunt proprii numai artiștilor europeni de primă clasă. În arta muzicală a lui Georgescu se simte influența marilor maeștri, el însuși fiind un mare maestru, care știe să găsească stilul muzical potrivit. Auditoriul l-a răsplătit cu aplauze frenetice”².

În luna mai a anului 1940, George Georgescu a fost invitat să dirijeze cinci reprezentații ale operei *Boris Godunov* de Musorgski, la pupitrul Orchestrei del Maggio Musicale, în cadrul Festivalului „Maggio Musicale Fiorentino” de la Florența.

Confirmându-se nivelul internațional al orchestrei române, seria turneelor se continuă, între 1941 și 1942, în Austria, Cehoslovacia, Germania, Bulgaria. În august 1943, George Georgescu a fost invitat să dirijeze în cadrul Festivalului de vară de la Salzburg, unde a avut un succes imens. Criticul Otto Künz consemna: „Georgescu a dirijat la Salzburg și aplauzele frenetice n-au putut să exprime mulțumirea întregă pe care sala voia s-o arate singurului dirijor străin invitat să dirijeze anul acesta la Salzburg”³.

Consecințele politice survenite în România după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial se răsfrâng și asupra activității lui George Georgescu prin înlăturarea sa de la conducerea Filarmonicii la sfârșitul anului 1944. Astfel, imediat după 23 august, Georgescu s-a văzut „epurat pe viață” pentru că interpretase muzică germană. Cel care se afirmase drept un ilustru ambasador al artei românești, a fost pe neașteptate părăsit de prietenii și admiratorii din trecut. Desigur, vina era una închipuită pentru că dirijorul nu aderase niciodată la ideologia

¹ Leon Enkserdjib, „Le second concert de la Philharmonique de Bucarest au Saray”, ziar nespecificat, 24.05.1934.

² Tutu Georgescu, p. 224-225.

³ Otto Künz, „Chiar și orchestra a aplaudat”, în *Salzburger Zeitung*, 20.08.1943.

național-socialistă și nici nu s-a manifestat în vreun fel pentru a susține politica nazistă. În septembrie 1944 presa de la București îl acuza de faptul că a fost un apropiat al regimului politic din Germania, întrucât susținuse turnee în această țară iar în programele concertelor sale erau interpretate lucrări de compozitori germani. În plus, i-au fost reproșate invitațiile primite din partea legației germane din București și modul său de a conduce orchestra Filarmonicii, considerat „dictatorial”.

În articolul semnat de cronicarul ale cărui inițiale sunt M.G. regăsim următoarele paragrafe: „Titularul *Vulturului German*, care a dirijat patru ani muzică pentru un public de îmbogățiți de război și de oameni ghiftuiți din jaful Transnistriei și al Odesei [...]. Vulturul agent nazist, George Georgescu, a avut îndrăzneala să anunțe o serie de concerte ale Filarmonicii sub direcția sa. Să știe însă că nu invocarea Artei îl va face să fie iertat și că publicul – altul decât acel *distins* al profitorilor Transnistriei și Odesei – îl va primi, dacă va avea necuviința să apară, așa cum se cuvine: cu ouă clocite și cu strigătul: *La pușcărie!*”¹.

Din fericire, această complicată perioadă a vieții sale a durat destul de puțin și nu a dus la consecințe mult mai grave, precum arestarea sa de către regimul comunist. Actul epurării sale s-a materializat prin interzicerea oricărei activități manifestate public.

Reabilitarea lui George Georgescu a cunoscut mai multe etape între 1947 și 1954 și s-a datorat intervenției directe a lui George Enescu. Enescu s-a adresat în 3 mai 1946 printr-o scrisoare autorităților sovietice, respectiv influentului președinte VOKS², explicând „cazul” lui George Georgescu și împrejurările în care a fost „epurat” de la Filarmonică: „Domnule Președinte, după cum m-ați autorizat, îmi permit a vă expune cazul compatriotului și colegului meu George Georgescu, remarcabil șef de orchestră de renume mondial. Unele persoane, jucând un rol nefast în momentul de față în muzica din România – invidioase pe renumele său – și sperând să-i ia locul de la conducerea Filarmonicii din București, l-au denunțat a fi nazist. Or, tocmai naziștii-legionari, cu revolverul în

¹ M.G., „Figuri de trădători. George Georgescu”, ziar nespecificat, 20.10.1944.

² VOKS (acronim pentru Vsesoiuznoe Obshchestvo Kul'turnoi Sviasi s zagranitsei) - *Societatea pentru relații culturale cu țările străine sau Societatea de Relații Culturale cu Uniunea Sovietică*, a fost o entitate creată de guvernul Uniunii Sovietice (URSS) în 1925 pentru a promova contactul cultural internațional între scriitori, compozitori, muzicieni, artiști, oameni de știință, educatori și sportivi ai URSS cu cele din alte țări.

buzunar, au forțat pe Georgescu să se refugieze la țară. Mai apoi, cum era mobilizabil, Ministerul propagandei în timpul regimului antonescian l-a trimis să dirijeze cam peste tot – până chiar și în Germania. Or, Georgescu nu a făcut niciodată politică și a interpretat întotdeauna muzică rusă. Proba cea mai bună este că, în chiar ziua în care trupele sovietice se întorceau în Kiev, el dirija admirabilele *Tablouri dintr-o expoziție* de Musorgski, orchestrate de Ravel, care culminează prin *Marea poartă a Kievului*. Pentru ca Filarmonica din București să nu piară, victima unei dorințe de răzbunare personală, bazată pe invidie, am ținut locul lui Georgescu la pupitru anul trecut și anul acesta, am dirijat majoritatea concertelor orchestrei. Iată pentru ce vin să vă rog, Domnule Președinte, să folosiți marea dumneavoastră influență ca bagheta să fie redată șefului legitim al acestei Filarmonici, pe care a fondat-o și o dirijează de peste 23 de ani!”¹.

Ca urmare a intervenției lui George Enescu, dirijorul revine în anul 1947 la pupitrul Orchestrei Radio și apoi al Filarmonicii bucureștene, iar din 1954 i se redă funcția de director general al Filarmonicii. Așadar, în 27 februarie dirijează Orchestra Radio într-un concert ce a avut următorul program: *Ucenicul vrăjitor* de Paul Dukas, *Moarte și transfigurație* de Strauss și *Simfonia a VI-a „Patetica”* de Ceaikovski. În urma acestui concert, I. Rosman afirma într-o cronică din ziarul *Timpul* din 9 martie 1947: „Revenirea domnului George Georgescu în viața muzicală va aduce un suflu nou de viață sănătoasă, de lumină și de interpretări artistice. Incontestabil, George Georgescu este un mare animator al orchestrei, e un muzician constituit, corect și muncitor. Publicul a aplaudat apariția maestrului la pupitrul de conducere [...]. În general, orchestra a fost lipsită de sonoritatea necesară și fără puțința de a răspunde total indicațiilor dirigențiale. Cu toate acestea, orchestra s-a situat pe un plan mult mai ridicat decât în celelalte concerte. Niciodată n-a fost mai disciplinată și mai omogenă ca sub bagheta maestrului Georgescu [...]. Dirijorul român posedă toate mijloacele de care este capabilă ființa sa spirituală ca să redea cât mai bine muzica pe care o conduce. De aici emană fiorul de artă pe care ni l-a transmis și nouă”².

De asemenea, Scarlat Răutu consemna în articolul „Reintrarea maestrului George Georgescu”: „Acest artist al baghetei s-a dovedit în

¹ Viorel Cosma, p. 143.

² I. Rosman, „Concert simfonic dirijat de George Georgescu”, în *Timpul*, 9.03.1947.

seara de 27 februarie cu adevărat inegalabil. Orchestra Radio a fost cuprinsă sub mirajul baghetei lui Georgescu de o exaltare emotivă transfiguratorie al cărui rezultat s-a soldat cu o desăvârșită execuție de ansamblu. Spectatorii la acest concert erau cuprinși de atât entuziasm încât la un moment dat își pierduseră chiar simțul măsurii; oameni în toată firea băteau din picioare, aplauzele părându-li-se insuficiente, alții aruncau pălăriile în aer ca la un meci sportiv și se grupau în coruri interminabile ce articulau sacadat: Geor-ges-cu! Geor-ges-cu! [...] Lucrarea *Moarte și transfigurație* de Strauss ne-a readus pe dirijorul pasionat după profunzimea abstracțiunilor tonale, după muzica ce poartă amprentă de înaltă tensiune poetică a stilului wagnerian în a cărui George Georgescu a rămas un neîntrecut maestru. Interpretarea lui Georgescu a pus în umbră chiar și pe aceea a valorosului muzician Tony Aubin care ne-a vizitat de curând”¹.

În cadrul noii politici dictate de prioritățile ideologice, concertele și turneele de după 1945 s-au desfășurat preponderent în țările socialiste. Din 1954 începe cel de-al doilea directorat al lui George Georgescu la pupitrul Filarmonicii din București. Principalul său obiectiv era să mențină orchestra română la cel mai înalt nivel, s-o transforme în „cartea de vizită” a României. Semn al reușitei sale sunt invitațiile tot mai dese de a participa la cele mai importante festivaluri din străinătate.

Între 21 septembrie - 2 octombrie 1955, George Georgescu a dirijat de Filarmonica din București în cadrul prestigiosului Festivalul „Primăvara la Praga” iar pe 22 octombrie a dirijat Orchestra Simfonică a U.R.S.S la Leningrad, cu Mstislav Rostropovici solist. În aceeași perioadă, George Georgescu l-a cunoscut și pe Evgheni Mravinski, dirijorul principal al Filarmonicii din Leningrad, care scria într-un articol „În sfârșit, în toamna anului 1955, l-am văzut eu însumi la pupitru pe George Georgescu. Până în clipa de față păstrez încă în amintire acea impresie adâncă, acea stare sufletească pe care mi le-a creat interpretarea *Simfoniei I* de Brahms, atât de dragă mie. George Georgescu, cu o uimitoare profunzime a dezvoltării paginile etice înălțătoare ale acestei simfonii lirico-filozofice. Tratarea interiorizată a episodului lent ale simfoniei, a fost de o înțeleaptă și copleșitoare

¹ Scarlat Răutu, „Reintrarea maestrului George Georgescu”, ziar nespecificat, 27.02.1947.

frumusețe. Fără îndoială că această muzică nemuritoare a găsit ecouri în trăsăturile sufletești și morale ale dirijorului însuși”¹.

Au urmat concerte la Belgrad, Varșovia, Gdańsk, Poznań, Leipzig. În toate aceste concerte, încununat de un succes unanim recunoscut, programele alese de dirijor au inclus de la capodopere ale muzicii clasice universale la prime audiții de muzică contemporană.

De menționat și prezențele în alte festivaluri de renume ca „Toamna la Varșovia”, „Festivalul de vară de la Salzburg”, „Festivalul Franz Liszt” de la Budapesta, „Festival Wagner” la Monte-Carlo, „Festivalul Strauss” în Berlinul de Vest, Maggio Musicale Fiorentino sau Festivalul „Primăvara la Praga”.

Datorită notorietății sale internaționale, George Georgescu a primit din partea lui Dmitri Șostakovici invitația de a fi membru al Concursului „Ceaikovski” (1958-1964) de la Moscova. De asemenea, a făcut parte și din juriul Concursului „Marguerite Long-Jacques Thibaud” de la Paris (1957 și 1963).

Personalitatea lui George Georgescu a dominat și cele două prime ediții ale Festivalului Internațional „George Enescu” (1958 și 1961). Deschiderea ediției din anul 1958 a avut loc la Ateneu sub bagheta lui George Georgescu cu *Simfonia I* și *Rapsodia I* de Enescu. Punctul culminant al seriei a fost bis-ul neașteptat cu *Dublul concert* de Bach cu Yehudi Menuhin, solistul concertului, și David Oistrach, care se afla în București pentru un alt concert. Acest bis a rămas în memoria Festivalului „George Enescu” pentru încărcătura lui simbolică: în plin Război Rece, pe scenă au cântat împreună un american și un sovietic. Printre invitații Festivalului s-au numărat dirijorii Carlo Felice Cillario, Sir John Barbirolli, Ghenadi Rojdestvenski, Carlo Zecchi și Sacha Popov, pianistii Aldo Ciccolini, Monique Haas, Annie Fischer, Claudio Arrau. Concertul inaugural al celei de-a doua ediții a fost de asemenea condus de George Georgescu și a inclus în program două lucrări de Enescu – *Suita I* și *Rapsodia I*. În același cadru, s-au desfășurat, sub bagheta sa, concerte cu soliștii Valentin Gheorghiu și Sviatoslav Richter. Astfel, festivalul inițiat ca o comemorare a marelui compozitor român, a devenit, datorită contribuției a lui George Georgescu, o adevărată sărbătoare a muzicii, pe cale să devină un reper internațional.

În anul 1960, George Georgescu revine – după 33 de ani! – pe teritoriul Statelor Unite ale Americii. Astfel, pe parcursul lunilor aprilie și

¹ Viorel Cosma, p. 62.

decembrie a dirijat 13 concerte, la Cleveland, Washington, Philadelphia și Baltimore. În zilele de 15, 16 și 17 aprilie, Georgescu a dirijat Orchestra din Cleveland în Severance Hall.

Imediat după terminarea Festivalului Enescu, Filarmonica din București, sub conducerea lui Georgescu pleacă în turneu în Germania, Austria și Franța. Ziarul londonez *Times*, prin corespondentul special în Viena, publică, la 26 octombrie 1961, un important comentariu, intitulat „Orchestra de virtuozii din București”: „Înscrisă la sfârșitul programului din cadrul „Festivalului de la Musikverein”, Filarmonica din București, la recenta sa apariție în Viena, s-a afirmat ca fiind în rândul celor mai bune orchestre din Europa. Primirea care i s-a făcut poate fi apreciată ca frenetică. Orchestra s-a dovedit a fi pe placul vienezilor, cu ton mare, sunet plin, larg, dinamism, precizie și simț al ansamblului. George Georgescu, muzician cu o forță de interpretare deosebită, precisă, expresivă, ține orchestra în vârful degetelor”¹.

Georges Auric, directorul Operei din Paris, scria despre concertul din sala Pleyel al Filarmonicii din București: „Măiestria lui George Georgescu îmi era cunoscută de mult, încă din 1925. Iată într-adevăr un artist excepțional, un artist de primă clasă. Orice țară s-ar mândri cu un astfel de dirijor. Publicul din Paris este un public dificil. Dar promptitudinea și intensitatea aplauzelor, pe scurt, marea și călduroasa primire de care s-au bucurat muzicienii români, au înscris acest strălucitor concert între realizările de seamă ale vieții muzicale din Franța”².

Concertele la Viena devenind o constantă, în 13 și 14 octombrie 1962, George Georgescu a fost invitat să deschidă stagiunea Filarmonicii din Viena. Aceste concerte au avut loc în cadrul festivităților dedicate aniversării a 150 de ani de la înființarea Societății Filarmonice din Viena (Wiener Musikverein).

În 1963, Filarmonica din București condusă de George Georgescu participă la „Săptămânile festive ale Vienei” unde concertează orchestre valoroase, soliști de renume și dirijori de înaltă clasă. Presa insistă asupra orchestrei și meritelor deosebite ale dirijorului român care a construit un ansamblu de mare valoare. În *Wiener Zeitung* se scrie: „Orchestra din București, sub bagheta unui adevărat maestru ca George

¹ Tutu Georgescu, p. 424.

² Georges Auric, „Urmărind succesele Filarmonicii «George Enescu»”, în *Contemporanul*, 1.10.1961.

Georgescu este desăvârșită, cu o înaltă cultură a sunetului, dobândind toate atributele unui ansamblu precis și expresiv”¹. *Neues Tageszeitung* subliniază faptul că „George Georgescu este unul dintre reprezentanții unei tradiții muzicale care adaugă vastei experiențe a carierei sale internaționale maturitatea unei vieți întregi. Îl admirăm de fiecare dată cu dragoste și stimă. Orchestra sa o apreciem pentru neobișnuita ei prospețime, datorită sunetului delicat și clar”².

Tot în 1963, Georgescu concertează la Roma și La Scala din Milano. Criticul Alceo Toni, care cunoscuse orchestra din București cu zeci de ani în urmă, consemna în *La Notte*: „Ce minunată orchestră, ce minunați muzicieni [...]. O reîntâlnesc acum mai disciplinată, mai serioasă, însă pe Georgescu îl regălesc același inimos, virtuoz, făcând să vibreze pe toți orchestranții ca un singur instrument pe care l-aș asemui cu un Stradivarius [...]. Românii par a se naște cu vioara în mână și cu muzica în inimă. Dar nu trebuie să uităm faptul că ei au avut norocul să fie conduși timp de peste 40 de ani de un dirijor al cărui calificativ e mare. Marea masă orchestrală devine astfel în mâinile sale un instrument de o sensibilitate în stare să exprime deopotrivă o mare forță și o mare delicatețe. Sunt încremenit în fața faptului de necrezut să ascuți un ansamblu orchestral atât de extins ca număr, știind să cânte cu delicatețe în *piano* și ajungând la inefabile *pianissime*”³.

George Georgescu a continuat să urce pe scena de concert până aproape în ultimul moment al vieții sale. În 1964 a dirijat 12 concerte – 6 în România și 6 în Germania (Berlin și Leipzig). Cronicarul ziarului *Der Kurier* scria într-un articol publicat pe 3 martie 1964: „George Georgescu este unul din marii seniori ai baghetei europene”. După concertul-medalion Richard Strauss din 9 martie, *Der Morgen* consemnează: „Pentru această aniversare nu putea fi găsit un interpret mai nimerit decât renumitul artist din București [...]. De mult nu i-am mai auzit pe membrii Orchestrei simfonice din Berlin cântând cu atâta foc, cu atâta strălucire”⁴. Ultimul său concert a avut loc la București alături de

¹ Autor nespecificat, „Presa austriacă despre succesul Filarmonicii «George Enescu»”, în *Scânteia*, 28.05.1963.

² Autor nespecificat, „Presa austriacă despre succesul Filarmonicii «George Enescu»”, în *Scânteia*, 28.05.1963.

³ Alceo Toni, „La musica addosso”, în *La Notte*, Milano, 8/9.06.1963.

⁴ Reinhard Günter, „Concert-medalion Richard Strauss”, în *Der Morgen*, Berlin, 18.03.1964.

violonistul Christian Ferras, în data de 15 iunie, cu următorul program: Hector Berlioz –Uvertura *Carnavalul roman*, Édouard Lalo – *Simfonia spaniolă* și César Franck – *Simfonia în re minor*. În data de 1 septembrie 1964, vestea dispariției lui George Georgescu a reprezentat încheierea unei epoci cu adevărat glorioase din parcursul istoric al muzicii românești.

Repertoriul abordat de dirijorul George Georgescu a fost extrem de larg, cuprinzând lucrări din toate epocile și stilurile, peste 500 de titluri prezentate de-a lungul anilor. Putem totuși reliefa anumite preferințe ale sale și aici regăsim muzica lui Richard Strauss, Richard Wagner, Piotr Ilici Ceaikovski, Johannes Brahms și mai ales Ludwig van Beethoven. De asemenea, creația lui George Enescu, care i-a fost și apropiat prieten, a ocupat un loc preferențial în concertele lui George Georgescu, atât cele din țară, cât și cele din străinătate.

Potrivit lui Pascal Bentoiu, au existat patru aspecte importante privind repertoriul ales de George Georgescu. Primul – „Programarea continuă și reluarea periodică a marilor partituri simfonice datorate unor compozitori precum Mozart, Beethoven, Berlioz, Schumann, Brahms, Ceaikovski. Al doilea aspect a constat în prime audiții și programările din muzica modernă și contemporană. Sub bagheta sa au răsunat în București în mod repetat muzici de Stravinski, Ravel, Strauss, Bartók, Prokofiev, Mahler, Honegger, Roussel, Florent Schmitt, Szymanowski, Schönberg, Respighi, Holst ș.a.m.d, mergând până la *Rhapsody in blue* a lui Gershwin sau *Simfonia I* a lui Șostakovici. Al treilea demers educativ s-a desfășurat într-un spirit de patriotism, pe terenul muzicii românești, în care – firește – Enescu obținea partea cea mai substanțială, dar nu erau neglijați Jora, Andricu, Drăgoi, Negrea, Paul Constantinescu, Rogalski, Filip Lazăr, Stan Golestan și alții. [...]. Ajung în fine la una din căile foarte eficiente pentru ridicarea nivelului cultural al publicului și anume vizitele oaspeților din străinătate – dirijori și soliști – care în bună măsură ajungeau la București datorită prestigiului și legăturilor personale ale unor personalități de prim rang ca George Georgescu sau George Enescu; însă directorul Filarmonicii avea, în chip firesc, cuvântul decisiv”¹.

Stilul său, caracterizat de o maximă rigoare în ceea ce privește redarea textului și în același timp într-o viziune personală, cu un suflu romantic generos și fascinant, cucerea sălile de concert.

¹ Viorel Cosma, p. 17-19.

Henri Gagnebin îi caracteriza astfel măiestria dirijorală: „George Georgescu era un mare senior al artei sale. Prin simpla lui apariție în fața unei orchestre, el își impunea voința, fără să recurgă la vreun autoritarism exterior. Îi electriza pe muzicieni și pe cei din public, păstrându-și mereu acea supremă eleganță”¹. Sunt impresionante și cuvintele compozitorului Zeno Vancea care își amintea de ce trăise la un concert dirijat de George Georgescu: „În timpul concertului m-am surprins de nenumărate ori atras de o forță magnetică și am simțit că mă ridic de pe scaun la sugestia brațelor și privirii meșterului care se adresa diferitelor compartimente instrumentale”².

Iată ce consemna și criticul Iosif Sava: „Conducând zeci de concerte, pregătindu-le de-a lungul unor repetiții eficiente, repetiții capabile să ducă la omogenizarea compartimentelor, la dobândirea culturii stilistice necesare atacării mării literaturi muzicale, George Georgescu a imprimat formației, pe parcursul câtorva ani, un stil, un mod de lucru care s-a dovedit benefic. În istoria artei interpretării contemporane, George Georgescu a fost una dintre cele mai puternice și luminătoare baghete și destinul Filarmonicii și muzicii românești a depins și depinde încă de moștenirea pe care a lăsat-o generațiilor”³.

Cu privire la modul cum reda Georgescu o partitură, grăitoare sunt și cuvintele lui Aram Haciaturian după ce se interpretase *Simfonia sa a II-a*: „îmi voi aminti în mod deosebit de ziua de 18 ianuarie 1958 când ați interpretat atât de strălucit această simfonie. Este greu de exprimat prin cuvinte toate gândurile și sentimentele de care am fost cuprins în acea seară memorabilă. Măiestria dumneavoastră, marele temperament artistic, profunda concepție interpretativă și coloritul extrem de sugestiv pe care le-ați realizat, perfecțiunea tehnică a execuției, toate acestea sunt însușirile unui mare artist și maestru”⁴.

Lucrările lui George Enescu au prins viață în numeroase interpretări ale lui George Georgescu. Însuși compozitorul îi mărturisea într-o scrisoare⁵: „pentru a treia sau a patra oară în toată viața mea de

¹ Viorel Cosma, p. 166.

² Viorel Cosma, p. 76.

³ Iosif Sava, „George Georgescu”, în *Contemporanul*, nr. 50/1987.

⁴ Scrisoarea lui Aram Haciaturian către George Georgescu din 19.01.1958, Arhiva Georgescu și Biblioteca Academiei Române din București.

⁵ Scrisoarea lui George Enescu către George Georgescu din 19.11.1921, Arhiva Georgescu și Biblioteca Academiei Române din București.

compozitor – care a început acum vreo 24 de ani – am avut adevărata emoție, nespus de dulce, pe care o resimte autorul când se simte în fine înțeles și se vede interpretat cu convingere... îndrăznesc să zic: cu dragoste”.

Pianista Clara Haskil declara de asemenea într-o scrisoare din anul 1937 adresată maestrului Georgescu după un concert susținut sub bagheta sa: „Am cântat mult cu orchestra în ultimii ani, dar nu-mi amintesc să fi avut sentimentul de a fi înțeleasă în cele mai mici intenții cum a fost cazul ieri cu dumneavoastră, și nici de a fi simțit o atât de strânsă colaborare artistică”¹.

Magia pe care Georgescu o exercita asupra orchestrei și publicului auditor se baza pe un studiu aprofundat al partiturii, al indicațiilor de tempo, al planurilor sonore, al arhitecturii mari a lucrărilor. Interpretările sale în *Simfoniile* de Beethoven, în lucrările de Richard Strauss, în cele de Johannes Brahms, în muzica lui Richard Wagner reflectă o abordare echilibrată, totodată însă imaginativă și plină de forță.

Respectul lui George Georgescu pentru autenticitatea stilistică reiese foarte clar dintr-o cronică a anului 1935, din ziarul grec *Neos cosmos*: „E german când execută pe Wagner redând toată lumina, toată veselia pe care o posedă minunata uvertură a *Maeștrilor Cântăreți*, făcând să reiasă tot romantismul unui Brahms, toată fantezia poetică a lui Strauss, - și apoi deodată devine francez în *Ucenicul vrăjitor* al lui Dukas, căruia îi dă o grație, o limpezime, o transparență inimitabilă. Și când e român, atunci are o exuberanță, un antren, o vervă care întrece tot ce ne putem închipui”².

Cât privește spiritul romantic, iată și viziunea sa în interpretarea *Simfoniei Fantastice* de Hector Berlioz, comentată de criticul Alfred Hoffman: „Interpretarea a fost marcată de o concepție proprie, am spune clasicizantă, a marelui nostru șef de orchestră. Impetuosului simfonist romantic, geniu al imaginației înfierbântate și al imaginilor sonore pitorești, o asemenea interpretare, construită și sobră, îi relevă virtuți altădată rămase în umbră. Claritatea cu care ne-a apărut dramaturgia muzicală a lucrării, dozarea just proporționată a contrastelor, eleganța netulburată a reliefării temelor, stăpânirea masivității sonore în limitele bunului gust – toate acestea au concurat

¹ Viorel Cosma, p. 130.

² Lucian Voiculescu, p. 147.

pentru a ne oferi o imagine limpede a capodoperei lui Berlioz, îndepărtând parcă o anumită «uzură» pe care o resimțeam altădată”¹.

Dirijorul și criticul Eugen Pricope remarcă sobrietatea stilului și capacitatea de a da coerență ansamblului: „În arta lui George Georgescu nu găsești nimic de prisos și dacă ai admite că un dirijor ar putea fi comparat cu un actor, ne-am închipui pe George Georgescu în actoria sobră a unui mare declamator de vers shakespearian, pătruns în intonație de subtile înțelesuri, dar simplu în măreția liniei. Simplitatea, ca o ultimă expresie a măiestriei, reprezintă în arta dirijorală o calitate de primă importanță. Când participi la un concert condus de George Georgescu, prezența artistului, fluidul pe care-l emană întreaga lui ființă, de la pupitru la orchestră și de aici prin reflex către public, uiți chiar alte interpretări ale sale – care ți-au părut în trecut cele mai bune – nu te mai gândești nici la interpretarea aceleiași lucrări de către alți șefi. Tălmăcirile lui George Georgescu trebuie privite în întregul lor, ca și cum ai contempla un monument care are nevoie de perspectivă, ale cărui contururi se figurează într-un spațiu larg și distanțat”².

Cu elocvența care-l caracteriza, George Călinescu dă un portret memorabil al dirijorului: „George Georgescu a fost un mare orator muzical pe cheia tumultuosului. Dirijorul domină și inspiră fiind conștiința ei în act. A fost, nu încapă îndoială, un mare dirijor și nu pot să-mi închipui Orchestra Filarmonicii fără el. Cel puțin vreau să spun că fără el n-ar fi ajuns la forma de corp constituit. În fața sau în incinta Ateneului, George Georgescu merită un bronz grandios care să sune, când îl lovești cu degetul, sonor ca și sufletul lui”³.

Pablo Casals, care a colaborat în mai multe rânduri cu maestrul român, afirma: „Georgescu este socotit nu numai una din valorile proeminente ale dirijatului contemporan dar și un reprezentant ilustru al culturii românești. Personalități diverse, din țara noastră și de peste hotare, și-au exprimat în repetate rânduri admirația față de stilul cu adevărat clasic al dirijorului George Georgescu și față de extraordinara putere de sugestie a interpretărilor sale. *George Georgescu este muzica însăși, într-o formă umană*”⁴.

¹ Viorel Cosma, p. 92-93.

² Viorel Cosma, p. 102-103.

³ George Călinescu, „Dirijorul genial”, în *Contemporanul*, nr. 37, 11.09.1964.

⁴ Pablo Casals, titlu nespecificat, în *Contemporanul*, nr. 36 (830) din 7.11.1962, p. 6.

SUMMARY

George-Andrei Butcă

Conductor George Georgescu - an outstanding career

George Georgescu (1887-1964) was one of the most famous Romanian conductors. As director of the Bucharest Philharmonic, from its foundation and then for three and a half decades (1920-1944 and 1954-1964), he made a major contribution to the formation and elevation of the country's first orchestra to the level of the world's best symphony ensembles. He was also the director of the Bucharest National Opera in several stages (1922-1926, 1930-1933 and 1939-1940), contributing to the creation of a valuable cultural institution. He was elected corresponding member of the Romanian Academy (1963), and was professor of conducting at the Bucharest Conservatory (1950-1953). Educated in Berlin, a disciple of Arthur Nikisch - one of the founders of modern conducting, George Georgescu gained international recognition due to the symphonic concerts and opera performances he conducted consistently in many European countries and the United States of America from 1918 to 1964, being one of the conductors with great public success and critically acclaimed. His name remains a reference in Romanian musical life. The intention of this study is to provide a new insight into the musician's personality.